

Două genii ale literaturii române: un creștin, Mihai Eminescu, și un evreu, Moses Gaster. Întâlnire în tezaurul folcloric*

Jean-Jacques Askenasy

Membru de onoare al Academiei Române

Mihai Eminescu este omul paradigmatic al poeziei române pe care istoria l-a ales să reprezinte tezaurul literaturii române. Ziua lui de naștere, 15 ianuarie, a fost declarată Ziua Culturii Naționale. Opera sa a fost tradusă în peste 50 de limbi. Acest creier a fost un monstru al literaturii universale care gândea, vorbea și scria în valurile unui fluviu de poezie.

Titu Maiorescu a jucat un rol deosebit în conturarea personalității lui Mihai Eminescu. În septembrie 1851, când Mihai Eminescu nu împlinise încă doi ani, Titu Maiorescu avea 11 ani și se afla cu familia la Viena, unde tatăl său fusese trimis de Ministerul de Justiție. A fost înscris la recunoscutul Liceu particular Theresianum Academy, întemeiat de împărăteasa Maria Tereza, pe care l-a absolvit în 1858, la vârsta de 18 ani, ca „șef de promoție” (un român între zeci de naționalități). Acest act reprezintă o încununare a eforturilor sale și a voinței de care acest tânăr a dat dovadă.

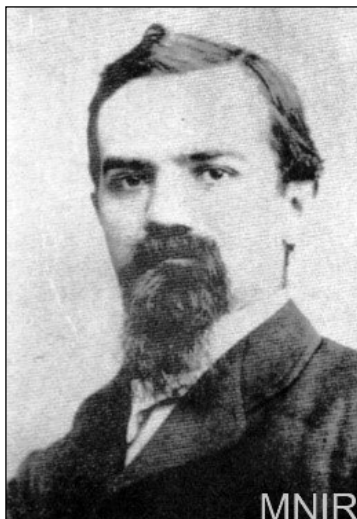
La vârsta de 22 de ani a fost numit avocat suplinitor de tribunal. A susținut serii de conferințe extrem de audiate de mase largi, numite „lecții populare”, și a pus bazele societății Junimea. Rolul său în crearea conștiinței publice asupra valorii scriitorului român este unul dintre darurile făcute de ilustrul om de stat, ministru de Externe și prim-ministru, tezaurului cultural al României.

Titu Maiorescu a purtat discuții cu tânărul Mihai Eminescu, care dădea târcoale Junimii de la frageda vârstă de 13 ani, și realizează, sau corect exprimat intuiește forța intelectuală de o covârșitoare inteligență, memorie, însoțite de o

sete permanentă de cunoaștere. Asistă la conversațiile care au loc (fără a fi înregistrate, din păcate) între Eminescu, Creangă, Caragiale și Slavici, la societatea Junimea. În creierul lui Titu Maiorescu se naște ideea că tânărul Eminescu este foarte talentat, silitor, veșnic citind, meditând și creând poezii, vede în el pe viitorul profesor de litere, decan al facultății, poate rector, și îl trimite pe spezele lui să-i aducă un doctorat în litere, de la celebrele universități din acea vreme, de la Viena și Berlin.

Mihai Eminescu, tânăr autodidact, făcuse de-acum cunoștință cu filosofia lui Platon, Kant, Schopenhauer în limba lor originală și avea idei despre litere. Acest creier genial pus în fața unicului prilej de a-l asculta de la tribuna imensei Aule Humboldt pe profesorul Eugen Dühring vorbind despre „Logica și principiile filosofiei”, „Concepția istoriei la istorici renumiți” și „Optimismul și pesimismul filosofic și politic”. În setea lui nebună de cunoaștere, audia Cursul profesorului Hermann Ludwig Ferdinand von Helmholtz despre „Matematica ochilor în teoria viziunii”, „Percepția vizuală și vederea culorilor”, „Perceperea tonurilor sunetului” și „Empiricism în fiziologia percepției”. Asistă la Cursurile despre Max Planck și cuantele de energie. Urmărește Cursurile despre „inferențele inconștientului”. Audiază Cursurile de psihologie și este extaziat de Cursurile de „energie termodinamică” și de Cursurile de chimie și despre viteza luminii. În plus, alerga seara pentru a nu pierde Cursurile despre filosofia lui Immanuel Kant, unde uneori adoarme epuizat și era trezit de omul venit să facă curățenie.

*Prezentare susținută de Ziua Culturii Naționale
(15 ianuarie 2024, Consulatul General al României la Haifa)

Creierul eminescian, însetat, absoarbe tot ce era posibil și îi stătea la dispoziție. Acesta este motivul pentru care megageniul poeziei se întoarce la Iași, fără diploma de doctor în litere la care râvnea Titu Maiorescu. El descoperise geniul, dar nu realizase proporțiile lui și a fost dezamăgit. Poetul s-a întors fără doctorat, dar cu zece doctorate de autodidact. Geniul, aflat în miezul celor mai active focare științifice ale epocii, universitățile din Viena și Berlin, refuză să piardă timpul necesar obținerii doctoratului în litere în care avea o oarecare pregătire și creierul lui, ca un burete uscat, aspira substanța ce i-o oferea arsenalul științific-filosofic. Printr-o superpoziție pe sinapsele creierului eminescian se lipeau științele moderne ale fizicii, biologiei, psihologiei și fiziologiei umane. Iacob Negruzzi descrie: când omul cu păr lung și cu privirea pierdută în gânduri unea fizica cu poezia.

După o perioadă de nouă ani, la vârsta de 28 de ani, într-un popas banal în drumul cu caleașca dinspre Craiova spre Balș, a luat naștere poezia *La Steaua*, pe care o redau:

*La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.
Poate de mult s-a stins (în drum ?)
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre,*

*Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie:*

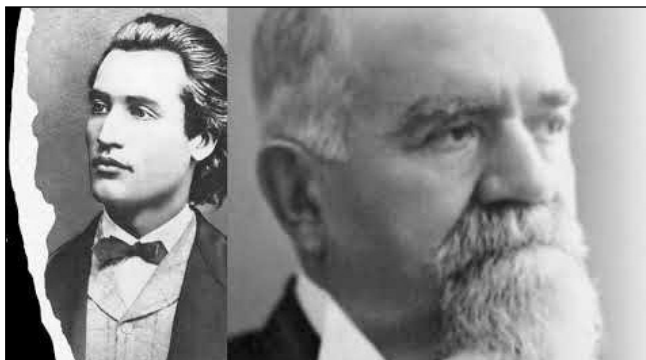
*Era pe când nu s-a zărit,
Azi o vedem, și nu e.
Tot astfel când al nostru dor
Pieri în noapte-adâncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă.*

Asupra mea a avut un efect cutremurător! Am tradus această poezie în ebraică și am citit-o în conferința de deschidere a cursurilor universitare la Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” din Iași, în anul 2018.

În timp ce un alt mega-geniu, Albert Einstein, încerca cu disperare să unifice toate descoperirile fizicienilor cuantici până la el, într-un concept unic, prezentate în celebrele Conferințe de la Copenhaga, eșuează și moare decepționat. Mihai Eminescu, sub scutul artei poetice, dezbrăcate de rigorile matematice ale științei care-l împiedecau pe Einstein s-o realizeze, își permite să o facă. El descrie dispariția stelei din galaxia de unde raza de lumină a plecat și pe care atunci când noi o vedem ea nu mai este. Acest „o vedem și nu e” redă artistic enormitatea spațiului măsurat cu unitatea de 300 000 de km pe secundă a luminii, care într-o oră parcurge 1 miliard și 80 de milioane de km, o distanță greu de imaginat.

După o scurtă perioadă de decepție, Titu Maiorescu redevine admiratorul și susținătorul lui Mihai Eminescu pe măsură ce creația sa îl copleșește. În anul 1883, Titu Maiorescu presimte nebunia spre care pășește geniul eminescian și

plătește sume enorme de bani sanatoriului de la Ober-Döbling din Viena. Eminescu se întreabă: cine oare poate plăti aceste sume de bani? Titu Maiorescu, pentru a-l liniști îi scrie următoarea scrisoare:

„Vrei să știi de unde vin mijloacele de a-ți plăti taxele? Ei bine, domnule Eminescu, suntem atât de străini unul de altul? Nu cunoști dragostea (dacă îmi dai voie să folosesc exact acest cuvânt, deși este mai puternic decât alte cuvinte), admirația, adesea entuziasă, pe care eu și întregul nostru cerc literar al Junimii o simțim pentru tine, pentru poeziile tale, pentru întreaga ta literară și munca ta politică? A fost o adevărată explozie de dragoste că noi, toți prietenii tăi, am contribuit la susținerea puținelor nevoi materiale pe care le necesită situația ta. Și tu ai fi făcut același lucru, folosind suma mare sau mică pe care ai avea-o, atunci când oricare dintre prietenii tăi ar fi avut nevoie, așa că nu putem uita un prieten de marea ta valoare”.

George Călinescu, în cartea *Viața lui Mihai Eminescu*, la pagina 125 a ediției a patra, folosește pentru a-l descrie, autodescrierea lui Mihai Eminescu, o descriere pe atât de narcisistă pe cât de unic-eminesciană: oare el a descris ceea ce ar fi vrut să fie? Sau chiar ceea ce era! Citez: „Era frumos de-o frumusețe demonică. Asupra feței palide, musculoasă, expresive, se ridica o frunte senină și rece ca cugetarea unui filosof. Iar asupra frunții se burlăi cu o genialitate sălbatică părul său negru-strălucit, ce cădea pe niște umeri compacți și bine făcuți. Ochii săi mari căprii ardeau de un foc negru sub niște mari sprâncene stufoase și îmbinate, iar buzele strâns lipite, vinete, erau de o asprime rară (Geniu pustiu)”. Folosește în această descriere, de două ori cuvântul geniu, oare era conștient de genialitatea lui? Poate un doctorat al unui eminescolog ar putea descoperi necunoscuta.

Mihai Eminescu a fost ales membru post-mortem al Academiei Române în anul 1948. El este unic prin patru caracteristici:

1. Și-a cântat poezia. Mihai Eminescu este meloman și cântăreț cu o voce de aur, își acompaniază lăutarii care se delectează cu vocea lui. Vocea este blândă, calină, însoțită de un zâmbet cald. Când fredona Doine avea capacitatea unui bun solist vocal. O spun Gheorghe Median, Teodor Ștefanelli, Lucia Olaru Nenati. Eminescu scrie melodii poetice care îi fac poezia unică. Poate Topârceanu se apropie de el cu muzicalitatea rimelor și poeziei.

2. Și-a pictat poezia. În manuscrisele prezentate de Mircia Dumitrescu se desprind cu ușurință paginile scrise de o mână caligrafică care desenează litere cu înălțimea de 4 mm. Fiecare, înclinată cu 40 de grade, arătând ca o matcă de arhitectură modernă.

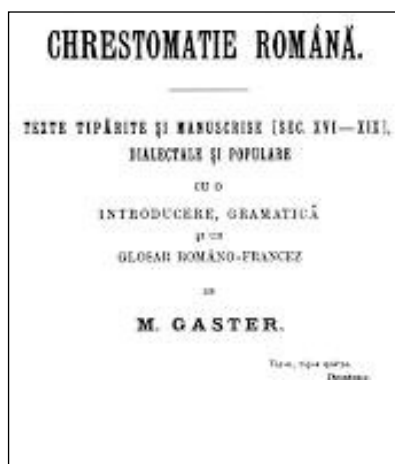
3. A învins metafizica poeziei. *Luceafărul* este un poem format din 98 de strofe. Antiteza terestru-cosmic, metafizică-realitate este evidențiată în structura poemului: prima și ultima parte realizează o fuziune între cosmic și terestru. În prima parte, Luceafărul și fata de împărat se îndrăgostesc și își vorbesc în visul fetei. În partea a doua, pajul Cătălin remarcă frumusețea și tristețea fetei, care ducea dorul Luceafărului și se îndrăgostește de ea. Eminescu se identifică cu amândoi. Când Eminescu este Hyperion și îi cere fetei din povești căsătoria, ea îi răspunde: „Ochiul tău mânghează”, „Privirea ta mă arde”. Când Eminescu este Cătălin îi dă o delicată lecție de iubire, familiarizând-o cu gesturile erotice („Și ca să-ți fie pe deplin/ Iubirea cunoscută,/ Când sărutându-te mă nclin,/ Tu iarăși mă sărută.”). „Hai ș-om fugi în lume/ [...] Căci amândoi vom fi cuminiți,/ Vom fi voioși și teferi,/ Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi”. Cătălin învinge.

4. A conștientizat murirea.

Memento mori

*Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur,
Când a nopții întunec ec înstelatul rege maur
Lasă norii lui molateci înfoiați în pat ceresc,
Iară luna argintie, ca un palid dulce soare,
Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor ninsoare,*

Când în straturi luminoase basmele copile cresc.

Nu voi încerca să explic xenofobia și antisemitismul lui Eminescu, pentru a nu avea soarta ilustrului Nicușor Cajal, care a fost acuzat pe nedrept de a fi fost „evreul de la curte”. Dar, ca neurolog, încerc să-mi explic cum un creier de geniu poate fi xenofob și antisemit.

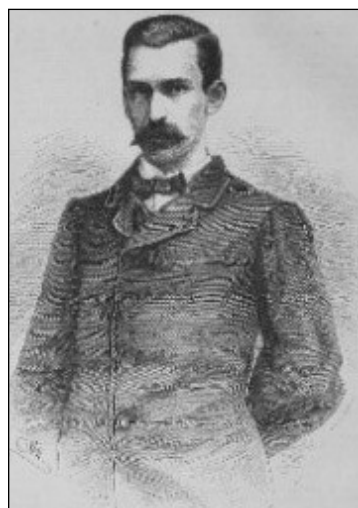
Doina

*Din Boian la Cornu Luncii
Jidovește învață pruncii
Și sub mână de jidan
Sunt românii lui Ștefan.
Vai de biet român săracu
Că'ndărăt tot dă ca racul
Fără tihnă-i masa lui
Și-i străin în țara lui.
Și izvoarele îi seacă
Săracă, țară, săracă!
Cine ne-a adus jidanii
Nu mai vază zi cu anii
Și să-i scoată ochii corbii
Să rămâie-n drum ca orbii
Cine ne-a adus pe greci
N-ar mai putrezi în veci
Cine ne-au adus Muscalii
Prăpădi-l-ar focul jalei.*

Timp de opt ani, între 1858 și 1866, a fost elev de liceu la Cernăuți, unde și-a însușit limba germană ca a doua sa limbă maternă și a tradus filosofii germani în limba română. La vârsta studenției în care se afla la Viena și Berlin, 20–22 de ani, Otto von Bismarck al Prusiei a fost ales cancelar al Imperiului german și William Frederick Louis de Hohenzollern a fost încoronat împărat al Germaniei în Sala oglinzilor de la

Versailles. Învățământul universitar în 1873 este pus sub controlul statului *Kulturkampf*. Imperiului Austro-Ungar i se alătură Germania și Rusia și Heinrich Gotthard von Treitschke, membru al Reichstagului (parlamentul german), generalizează conceptul „Die Juden sind unser Unglück!” (evreii întruchipează ghinionul nostru) devenit în decursul anilor până la apariția lui *Mein Kampf*, o normă socială în Germania.

În România veacului al 19-lea s-a înregistrat o intensă imigrație evreiască spre Principatele Române, în special spre Moldova. Citez din cartea lui Carol Iancu *Evreii din România de la exclude-re la emancipare*, pag. 49: „În 1803 existau în Moldova circa 30 000 evrei, în 1850 erau 60 000 și, în 1859, când Eminescu avea nouă ani, erau 118 922. În Iași erau mulți emigranți evrei. Dumitru Vatamaniuc a publicat o antologie cu 100 de scrisori

antisemite ale lui Mihai Eminescu. La data de 7 iulie 1879, Eminescu, la 29 de ani, scrie articolul „Dacă proiectul majorității” în care menționează: „Nu există români de rit izraelit, pentru că nu există izraeliți care să vorbească românește, pentru că nu există izraeliți cari să intre în relații de căsătorie cu românii, c-un cuvânt evreul e evreu, se simte evreu și până acuma nici n-a voit să fie altceva decât evreu”. Dacă nu ar fi murit la 39 de ani, ar fi realizat că există români de rit izraelit! Eminescu scrie în ziarul Timpul: „La noi, ca în toate țările, evreii se prezintă ca un element parazit de mijlocitori, a căror activitate, în loc de-a iefteni schimbul de produse, îl scumpește în mod artificial și-l monopolizează în mâinile lor”. Eminescu vede cu ochi foarte severi, înclinarea evreilor spre negustorie, deși este explicabilă și consi-

deră că trăiesc bine, în timp ce 80% din România Mare și/sau Mică, dădea cu plugu-n brazdă și cio-canu-n cuie. Eminescu însă nu ne-a considerat niciodată o rasă inferioară, ba chiar reproșează că nu ne căsătorim cu românii. În prezentarea sa „Evreii în publicistica lui Eminescu”, istoricul dr. Lucian Zeev Herșcovici descrie legăturile poetului cu intelectualii evrei de marcă precum Heimann Hariton Tiktin și Moses Gaster.

Antisemitismul lui Mihai Eminescu se încadrează în fenomenul general al mentalității antisemite planetare. Fenomenul antisemit, aflat la rivalitate cu islamofobia, are valuri de intensitate specifice. Astăzi, de când războiul cu Hamas, valul antisemit ia proporțiile unui tsunami. Nimeni nu-l mai acuză pe Dickens de antisemitism pentru că l-a creat pe evreul Fagin ca șef al răufăcătorilor în romanul sau *Oliver Twist* și nici pe Shakespeare pentru a fi creat arhetipul evreului Shylok în *Negustorul din Veneția*! Eminescu, ca și Nicolae Iorga, a fost antisemit și xenofob. Dar chiar evreul Noam Chomsky este acuzat de antisemitism.

În concluzie, Mihai Eminescu, geniu mozartian prin forța sa creatoare, datorită precocității, inteligenței și darului înăscut al ritmului și rimei, realizează o operă tradusă în 50 de limbi. Poeziile *Luceafărul*, *Mortua Est*, *Scrisoarea a III-a*, *Epigonii*, *Lacul*, *Singurătate*, *O, mamă*, *Adio*, *Înger și demon*, *Melancolie*, *Dorința*, *Floare-albastră*, *Memento Mori*, *Strigoii*, *Odă (în metru antic)*, *Mai am un singur dor* i-au adus faima și titlul de cel mai mare poet român. Toate poeziile sale fascinează pe toți oamenii planetei și provoacă bucuria de a trăi. Manuscrisele eminesciene, 14 000 de pagini în 36 de volume, au fost oferite de Titu Maiorescu Academiei Române în anul 1902. Tezaurul manuscriselor lui Eminescu văd azi lumina tiparului datorită talentatului prof. Mircea Dumitrescu, membru corespondent al Academiei Române, și conștiinței profesionale a fostului președinte al Academiei, Eugen Simion.

Moses Gaster este omul paradigmatic al lingvisticii, rabin, filosof, filolog, istoric, scriitor, publicist și folclorist. Arghezi a fost de părere că „lacătul limbilor nu poate fi descuiat cu chei străine”, iar Moses Gaster și-a însușit această idee și a citit, a scris și a gândit la perfecție în zece limbi, între care ebraica și arameica, devenind un poliglot lingvist prodigios.

Moses Gaster s-a născut în 1856, a fost primul copil al lui Abraham Emanuel Gaster, consul al Olandei la București. A avut doi frați și două surori. S-a căsătorit cu Lucy Friedlander, vicepreședinta Organizației Mondiale Sioniste a Femeilor și au avut șapte fii și șase fiice.

Opera majoră a lui Gaster, în care a investit zece ani din viață, a fost și este *Crestomația românească*. Atât crestomația, cât și glosarul acoperă perioada de la zorii literaturii române până în 1830 și au devenit cărți de referință pentru toți romaniștii. Cartea a apărut în timpul celui de-al douăzecișicincilea jubileu de la urcarea pe tron a regelui Carol I, a fost apreciată de rege, care i-a înmănat Premiul „Bene Merenti”, clasa întâi, pentru „scrieri literare și filologice românești”. Crestomația românească contribuie în mod evident la acoperirea lacunelor resimțite de cercetătorii străini în domeniul istoriei limbii române. Este o lucrare care sistematizează folclorul literar românesc și analizează elementele sale slavobizantine, ca și elementele apocrife iudaice, cum ar fi legăturile cu Kabalaua, Zohar, Talmud și Mișna.

Povestea Ciobanul, șarpele și regele Solomon

Consider această poveste și ca un motto al actualului război „Săbii de fier” din Israel. Au fost odată ca-n povești, în timpul când regele Solomon cel Înțelept domnea peste popor, câțiva ciobani care s-au adunat sub un pom în deșert și au aprins un foc ca să-și petreacă timpul. Când au plecat nu s-au îngrijit să-l stingă și acesta a continuat să ardă sub cenușă. Pomul s-a aprins și a devenit o mare de flăcări. Un șarpe care dormea sus pe creangă, în pericol, a început să țipe când a simțit că pielea i se pârlă. Unui cioban i s-a făcut milă, a tăiat o cracă lungă și l-a ajutat să se dea jos, fără să se gândească că în urmă cu ani, șarpele l-a trădat pe Adam. Șarpele salvat s-a urcat pe gâtul omului salvator și a început să-i strângă gâtul, spunându-i: voi rămâne unde mă găsesc și nu mă vei putea scutura de pe tine. Omul în pericol permanent de a fi sugrumat s-a adresat câtorva judecători, dar niciunul nu l-a ajutat. Atunci a ajuns în fața înțeleptului rege Solomon și i-a povestit cazul său. Regele Solomon a poruncit: Nu voi judeca, decât dacă promiteți că veți respecta cuvântul meu! Amândoi au promis. A spus șarpelui: nu

pot judeca unul pe pământ și unul călare pe celălalt, trebuie să te desfășori și să cobori pe pământ! Șarpele s-a descolăcit s-a întins pe pământ. Întorcându-se către om i-a spus: Nu ști că nu ai voie niciodată să ai încredere într-un șarpe? Omul înțelegând, a luat o piatră i-a spart capul șarpelui și Dreptatea a fost făcută!

Succesul științific al cărții în rândul romaniștilor străini ai vremii este relevat de bogata corespondență dintre vestita editură de la Leipzig F. A. Brockhaus și Moses Gaster.

Crestomația este considerată o istorie a literaturii populare folclorice românești. Unul dintre secretele acestei opere este dragostea și empatia pe care savantul a nutrit-o țaranului român cu caracterul său sincer rural și tradițional de existență. Pentru a-i dedica zece ani de studiu din viață fără a-l simți aproape și a-l iubi este foarte greu, aproape imposibil, de realizat un studiu de asemenea proporții. Studiile sale au darul de a transforma tezaurul folcloric în mitologie. Gaster vede în curtea boierului sau palatul voievodului, în biserică sau în mănăstire influența folclorului despre care scrie.

Interesant a fost sprijinul primit de el de la scriitorul Bogdan Petriceicu Hasdeu a cărui intoleranță etnico-religioasă a fost extrem de proeminentă. Se prea poate să fi fost datorită complexului impurității sale etnice, bunica din partea tatălui Alexandru era evreică. Sau poate dându-și seama de capacitatea intelectuală a lui Moses Gaster ca și de a lui Lazăr Șăineanu i-a sprijinit, în ciuda faptului că erau evrei, după cum o evidențiază și Măriuca Stanciu.

Moses Gaster, lingvist și filosof, se impune și ca ornitolog în cartea *Rumanian bird and beast stories*. Toate istorioarele analizate de academicianul Marius Sala, în anii 1970, atrag atenția asupra relațiilor dintre basmul popular român și legendele talmudice găsite și excelent analizate de Gaster. În cartea sa *Povestiri despre păsări și animale românești*, descrie la pagina 299: „Povestea dragostei turturicii pentru tovarășul ei de viață”. Se povestește în popor, din tată în fiu, că atunci când turturica își pierde tovarășul ei de viață, „turturelul”, nu se mai asociază cu niciun alt turturel, stă singură pe rămurelele copacilor, dar nu pe cele verzi și înalte, ci pe cele joase și dezgolite. Nu mai bea apă proaspătă, ci întâi răscolește

noroiul și bea apă tulbure și când vede vânătorul i se dă cu veselie, în speranța de-a muri și de a se duce lângă turturelul ei. Lacrima de turturică este cel mai puternic antidot contra vrăjitoriilor și blestemelor, așa s-a născut și *Basmul cămășii lui Nessus*. O soacră încearcă să-și omoare nora, dându-i o cămașă otrăvită. Nora, cum o îmbracă, se îmbolnăvește și pe zi ce trece este mai rău. Când soțul ei, fiul soacrei, revine acasă, înțelege cauza bolii și spală cămașa cu lacrimile turturelei, destramă blestemul și tânăra noră își recapătă sănătatea.

Moses Gaster a fost un luptător pentru drepturile cetățenești ale evreilor români și sioniști. Ca sionist, a inițiat și încurajat emigrarea în Palestina a unui grup de evrei români din Moinești în anul 1882 și a contribuit efectiv la stabilirea primei „colonii agricole” la sud de Haifa, numită Samarin. În timp, Samarin a devenit orașul Zichron Yaacov. Acest fapt a declanșat un puternic avânt în înființarea noilor colonii în Israel.

Ca urmare a conferințelor sale despre nerespectarea drepturilor cetățenești ale evreilor este expulzat la vârsta de 29 de ani, de către președintele Consiliului de Miniștrii Ion Brătianu la propunerea lui Dimitrie Sturza, președinte al Academiei Române, de orientare antisemită, responsabil și pentru expulzarea lui Lazăr Șăineanu.

Ajuns în Anglia, Moses Gaster este primit, datorită scrierilor sale biblice, cu un deosebit respect de comunitatea sefardă și este declarat șeful comunităților sefarde spaniole, portugheze și engleze. El continuă studiile sale în folclorul

românesc și englez, care culminează prin alegerea sa ca președinte al Societății Engleze de Folclor.

Moses Gaster publică numeroase studii dedicate culturii Iudaice, folclorul Bibliei și al sulurilor biblice, literaturii rabinice, în special, Midraș, folclorul magiei kabalistice și culturii Samaritene bazată pe manuscrisele originale din Nablus (astăzi, orașul Șhem din Israel), descifrate de el. Toate acestea sunt numai o mică parte a studiilor acestui savant, puse în valoare până în prezent. Teoriile sale despre originea și istoria Kabalei au fost până foarte recent neglijate. Moshe Idel descoperă excepționalele sale cercetări și le publică atât în limba română, cât și în alte limbi, pe care Moses Gaster le vorbea fluent. Colecția sa personală de manuscrise, încă necitite, se află atât în librăria Academiei Române, cât și în British Library din Londra și în Ryland Library din Manchester. Ele ascund nenumărate surprize, pe care viitorul le va scoate la lumină.

Lingvistul Moses Gaster, conștient de importanța majoră a limbii, în crearea unui stat, a **impus** sistemul de învățare a limbii ebraice de către coloniști la venirea lor în Palestina, acțiune care se cheamă până azi „ulpan”. L-am absolvit și eu, venit la 43 de ani, la Ulpan Carmiel în Galilea.

Moses Gaster, după venirea sa la Londra, a fost ales șef spiritual al comunităților evreiești din Spania, Portugalia și Anglia, directorul Colegiului Judith Lady Montefiore din Ramsgate și Președintele Federației Sioniste a Angliei. Activitatea sa în scopul creării statului Israel a condus la alegerea sa ca vicepreședinte al mișcării Sioniste, președintele fiind Teodor Herzl. S-a opus categoric la crearea statului Israel în Uganda și și-a expus vederile sale politice în zeci de conferințe, ținute la Universitatea București, Universitatea

Oxford, Colegiul Judaic din Londra și la comunitățile rabinice din Spania și Portugalia.

În locuința savantului Moses Gaster din Londra a fost elaborată declarația Balfour de către Secretarul de Stat Arthur James Balfour în prezența Baronului Lionel Walter Rothschild, a viitorului Președinte al Israelului, Haim Weizmann, și a lui Nahum Sokolow, președintele Organizației sioniste poloneze. Documentul a fost aprobat de guvernul britanic la data de 31 Octombrie 1917, devenită zi comemorativă în Israel.

Astăzi, după mai bine de un secol, contribuțiile sale constituie repere în studiul tezaurului folcloric român. Savantul român evreu Moses Gaster expulzat din patria sa la vârsta de 29 de ani, rămâne în istoria culturii unul dintre pilonii folclorului românesc, atât prin activitatea sa în România, cât și în Anglia. Vasta sa creație se înscrie alături de coloșii Cantemir, Hasdeu, Iorga și Eliade ca pildă a omului total, care lasă două enciclopedii, una care a văzut lumina tiparului și una în manuscrise încă nepublicate, ambele cu slove de aur. Atașamentul său pentru țara în care s-a născut rămâne înscrisă în istoria culturii române cu litere de veci.

În anul 1891, regele Carol I a revocat ordinul de deportare a lui Gaster, re acordându-i cetățenia română și Medalia națională în Gradul A. La vârsta de 73 de ani, în anul 1929, la doi ani după trecerea în nemurire a lui Ion Brătianu, a fost numit membru de onoare al Academiei Române (cu 19 ani înaintea lui Eminescu).

În ziua de 9 septembrie 2020, am primit o scrisoare de la academicianul profesor dr. Constantin Popa, distins elev, urmaș și reprezentant al Școlii de neurologie Gheorghe Marinescu. În scrisoare sunt menționate două fapte importante. Prima, adeziunea foștilor noștri dascăli, savanții Gheorghe Marinescu, Oscar Sager și Arthur Kreindler, contemporani cu Moses Gaster, la concepțiile menționate în *Crestomația Română*. A doua, scoate în evidență contribuția savantului Moses Gaster, în definirea Națiunii Române ca Stat, prin demonstrarea în mod științific a latinității limbii ei.

Moses Gaster a jucat un rol deosebit în istoria a două state și națiuni, România și Israel. Pentru România, dovedind latinitatea limbii, a contribuit la definirea Națiunii Române ca Stat, iar pentru Israel, fiind asociat la declarația Balfour, a

contribuit la definirea Israelului ca Stat. Aceste două realizări îl impun pe savantul Moses Gaster ca o punte de unire între România și Israel.

Studiu comparativ al celor două genii universale

Ceea ce-i unește:

Amândoi sunt monștri ai literaturii și personalități enciclopedice universale, unul în poezie, altul în lingvistică. Au găsit în folclor istoria, filosofia, ontogenia și ontologia înțelepciunii poporului român, țesută cu firul bogăției lui sufletești. Au transformat ingeniozitatea populară într-o mitologie a folclorului român, immortalizând calul năzdrăvan, căpcăunul, cotoroața, muma pădurii, Ileana Cosânzeana, luceafărul, pricolicii, scorpia, spiridușii, Făt-frumosul, uriașii vârcolaci, zgrițuroaica, zmeii, Păcală, Prâslea voinicul și baubau. Amândoi au fost fascinați de noțiunea de timp. Eminescu poartă un lung dialog cu pădurea în *Revedere* și în *Ce te legeni codrule*,

Revedere

*Codrule, codruțule,
Ce mai faci, drăguțule
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme a trecut
Și de cind m-am depărtat
Multă vreme am umblat”.*

Ce te legeni, codrule

*Ce te legeni, codrule
Fără ploaie fără vânt*

*Cu crengile la pământ?
De ce nu m-aș legăna
Dacă trece vremea mea
Trec’n în stoluri rândunele
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.”*

Și în *Cătălin* și în *Fata în Grădina de Aur* apare fascinarea de timp eminesciană.

Ceea ce-i desparte:

Toleranța etno-religioasă: Eminescu o respinge, Gaster o adoptă.

Bibliografie

Mihail Eminescu, un exponent al romanticismului românesc de Mihai Ion Guran.

Necunoscutul Moses Gaster, editată în 2006 la Universitatea București de Măriuca Stanciu; *Rumanian Bird and Beast Stories*. London. Sidgwick & Jackson LFT. 1915.

Manuscrisele lui Mihai Eminescu de Mircia Dumitrescu, Biblioteca Academiei Române 2021.

M. Eminescu – *Opere*, vol. X, Editura Academiei RSR, București 1989, pag. 291–292.

T. Maiorescu – *Eminescu și poeziile lui*, în volumul *De la T. Maiorescu la G. Călinescu*, vol. I, București, Editura Eminescu, 1971, p. 59]

Rumanian Bird and Beast stories. LONDON. SIDGWICK & JACKSON, LTD., 1915).

Carol Iancu. *Evreii din România de la excludere la emancipare*, Editura Hasefer București 1996, pag. 49.

Moses Gaster. Rumanian bird and beast stories. London. Sidgwick & Jackson. Ltd. 1915.

Lucian Herșcovici. *Evreii în publicistica lui Eminescu*, prezentare ICR 2019.